Ohje afrikkalaisen sikaruton vuoksi perustetulla tartuntavyöhykkeellä sijaitsevien sikojen pitopaikkojen bioturvaamissuunnitelmien laatimiseksi

1 Johdanto

Tämä ohje on tarkoitettu bioturvaamissuunnitelman tekemiseen sikojen pitopaikoille, jotka sijaitsevat afrikkalaisen sikaruton vuoksi perustetulla tartuntavyöhykkeellä (Komission rajoitusvyöhyke II). Ohje perustuu yleisiin bioturvaamisperiaatteisiin sekä lainsäädännön vaatimuksiin.

Komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2023/594 liitteessä III on annettu vähimmäisvaatimukset bioturvaamissuunnitelman sisällöstä sekä sikojen pitopaikoissa sovellettavista tehostetuista bioturvaamistoimenpiteistä. Ohjeen kohdassa 2 on lueteltu vähimmäisvaatimukset bioturvaamissuunnitelman sisällöstä, ja kohdassa 3 on käsitelty yksityiskohtaisemmin pitopaikkoja koskevia bioturvaamistoimenpiteitä.

2 Bioturvaamissuunnitelman sisältö

Bioturvaamissuunnitelma on vapaamuotoinen kirjallinen asiakirja, johon kuvataan pitopaikassa toteutettavat tehostetut bioturvaamistoimet. Se on kuvaus niistä käytännön toimista, joilla estetään afrikkalaisen sikaruton leviäminen pitopaikkaan. Kuvaus on tehtävä sellaisella tarkkuudella, että toimenpiteiden riittävyyttä on mahdollista arvioida.

2.1 Riskien kartoittaminen ja arviointi

Bioturvaamissuunnitelman laatiminen aloitetaan pitopaikan bioturvallisuusriskien tunnistamisella ja arvioinnilla. Eläinten pitäjää työssä voi auttaa esim. pitopaikan terveydenhuoltoeläinlääkäri.

Bioturvaamissuunnitelmaa varten:

- kuvaa pitopaikan toiminnot;
- laadi tai hanki pitopaikan asemapiirros;
- merkitse piirrokseen puhtaat ja likaiset vyöhykkeet;
- merkitse karttaan eri toimintojen kulkureitit, sekä rehun ja kuivikkeiden varastointipaikat sekä mahdollinen pitopaikkaa ympäröivät aidat ja kulkuportit;
- arvioi yhdessä eläinlääkärin kanssa, mitkä riskit edellyttävät hallintatoimenpiteitä ja millä toimenpiteillä riskit voidaan tehokkaimmin vähentää.

2.2 Bioturvaamissuunnitelman laatiminen

Bioturvaamissuunnitelmaan kuvataan vähintään seuraavat pitopaikan rakenteisiin, tiloihin, toimintatapoihin ja käytäntöihin liittyvät asiat:

1. Pitopaikan puhtaat ja likaiset vyöhykkeet ja niiden erottaminen toisistaan

2. Pukeutumiseen, peseytymiseen ja ruokailuun liittyvät menettelyt (mm. tautisulku ja sen käyttö);
3. Uusien eläinten vastaanottoa koskevat menettelyt;
4. Puhdistus- ja desinfiointimenettelyt tilojen, kuljetuskaluston, välineiden ja henkilöstön osalta;
5. Henkilöstön ruokailujärjestelyt (mm. elintarvikkeita koskevat säännöt);
6. Henkilöstöä koskeva kielto pitää sikoja omassa kotitaloudessaan;
7. Henkilöstön koulutus;
8. Eri tuotantoyksiköiden ja mahdollisten erillisten epidemiologisten yksiköiden erottaminen toisistaan ja niihin liittyvät kulkureitit;
9. Rakennusten korjaus- ja rakennustöiden järjestelyt sekä niihin liittyvä ohjeistus;
10. Omavalvonta pitopaikan bioturvaamissuunnitelman toteuttamiseen liittyen;
11. Suositellaan kuvaamaan myös poikkeustilanteisiin varautuminen (esim. pitopaikan eritysjärjestelyt ja henkilöresurssit mahdollisen asf-tapauksen yhteydessä, erityisjärjestelyt ja toimenpiteet jos pitopaikan eläinliikenteeseen tulee katkoksia)

Pitopaikasta vastuussa olevan henkilön on varmistettava, että tehostettuja bioturvaamistoimenpiteitä noudatetaan osana pitopaikan normaalia toimintaa. Suositeltavaa on nimetä vastuuhenkilöt jokaiselle toimenpiteelle.

Bioturvaamissuunnitelmassa kuvattujen toimenpiteiden toteuttaminen on dokumentoitava kirjallisesti osana pitopaikan omavalvontaa. On tärkeää tunnistaa sellaiset pitopaikan toiminnot ja rakenteet, joissa riski bioturvan pettämiselle on suurin, ja kohdistaa toimenpiteiden toteuttamisen seuranta erityisesti näihin riskitekijöihin (esim. tautisulun pettäminen, eläinten lastauskäytännöt, raatojen vienti raatokonttiin, kuivikkeen vienti pihattoon jne).

Bioturvaamissuunnitelman tulee olla Ruokaviraston hyväksymä. Valmis suunnitelma lähetetään hyväksyttäväksi Ruokaviraston kirjaamoon (kirjaamo@ruokavirasto.fi).

3 Tehostetut bioturvaamistoimenpiteet pitopaikoissa

3.1 Vaatimukset pitopaikan tiloille ja rakennuksille

Pitopaikan rakennukset on suunniteltava ja rakennettava niin, etteivät asf-virusta mahdollisesti levittävät eläimet pääse rakennuksiin eivätkä kosketuksiin sikojen, niiden rehun tai kuivikkeiden kanssa. Erityisen tärkeää on varmistaa, etteivät pitopaikan siat pääse kosketuksiin luonnonvaraisten villisikojen kanssa.

Pitopaikan tilat ja rakennukset on voitava puhdistaa ja desinfioida aina tarvittaessa. Sikalarakennuksissa ja sikojen pitotiloissa on ylläpidettävä hyvää järjestystä ja puhtautta. Tämä on myös edellytyksenä sille, että tilat voidaan tarvittaessa puhdistaa ja

desinfioida tehokkaasti. Lisäksi siisteys sekä hygieniaohjeiden noudattaminen vähentävät hyönteisten ja jyrsijöiden aiheuttamia terveysriskejä.

Sikojen pitotilojen sisäänkäynneillä tulee olla:

- Asianmukaiset tilat vaatteiden ja jalkineiden vaihtoon
- Mahdollisuus käsien pesuun ja desinfiointiin sekä jalkineiden desinfiointiin

3.2 Pitopaikan välineet ja laitteet

Välineitä, laitteita tai muuta kalustoa ei saa siirtää pitopaikasta toiseen, ellei niitä ole pesty ja desinfioitu asianmukaisesti ennen siirtoa pois, tai ennen niiden palauttamista takaisin.

3.3 Ajoneuvojen ja henkilöiden liikkuminen

Asiattomien henkilöiden ja ajoneuvojen pääsy pitopaikan alueelle ja sikojen pitotiloihin on kielletty. Pitopaikkaan pääsy on kielletty henkilöiltä, jotka ovat edeltävien 48 tunnin aikana olleet kosketuksissa luonnonvaraisiin villisikoihin.

Pitopaikan alue on merkittävä selkeästi ja tarpeettomat ajoneuvot tulee pysäköidä pitopaikan ulkopuolelle. Pitopaikassa käyvistä henkilöistä ja ajoneuvoista on pidettävä asianmukaista kirjanpitoa. Kirjanpitoon tulee sisällyttää vähintään päivämäärä, nimi ja vierailun tarkoitus. Kaikki pitopaikan ulkopuolelta tulevat henkilöt ja ajoneuvot muodostavat riskin asf:n leviämiselle.

Pitopaikan ympäristö/piha-alue olisi hyvä jakaa eri toimintojen suhteen puhtaisiin ja likaisiin alueisiin. Eläinten, rehujen, lannan ja raatoauton kulkureitit on pyrittävä järjestämään niin, etteivät ne risteä. Jos kaikkia reittejä ei ole mahdollista erottaa, vähintään lannankuljetus- ja raatoautojen reitit tulisi pitää erillään rehuliikenteestä. Reittien risteämisen estäminen lastaus- ja purkualueilla on olennaisinta.

Sikojen pitotiloihin kuljetaan aina tautisulun kautta. Tautisulun periaate on, etteivät ulkona käytettävien jalkineiden ja sikojen pitotiloissa käytettävien jalkineiden jalanjäljet kohtaa, eivätkä ulkoa jalkineiden ja vaatteiden mukana mahdollisesti tulevat taudinaiheuttajat kulkeudu sikalaan. Suositeltavaa on käyttää kaksinkertaista tautisulkua.

Pitopaikan rakennuksissa likainen ja puhdas alue on erotettava selkeästi toisistaan, ja alueiden rajojen on oltava kaikkien sikojen pitotiloissa käyvien henkilöiden tiedossa. Likaisella alueella tarkoitetaan ulkotilaan verrattavissa olevia alueita, joihin voi kulkeutua taudinaiheuttajilla saastunutta materiaalia esimerkiksi kengänpohjissa. Pitopaikan puhdas alue puolestaan tarkoittaa mm. sikojen pitotiloja ja muita samassa

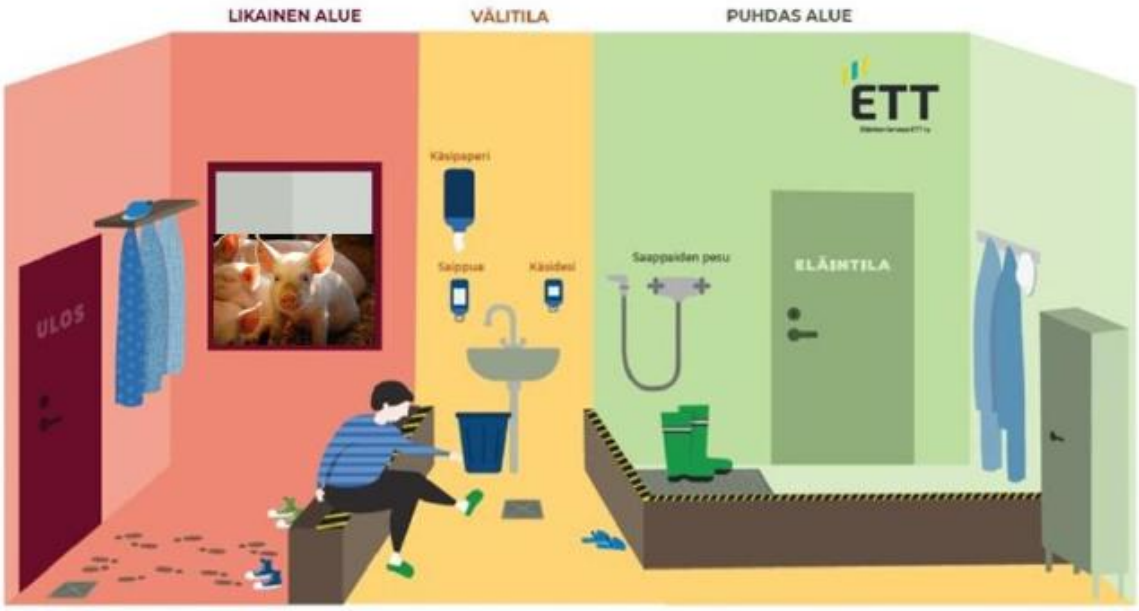
rakennuksessa olevia alueita, joissa liikutaan puhtaissa sikalavaatteissa ja -kengissä. Puhtaalle alueelle mentäessä kuljetaan aina tautisulun kautta.

Ulkojalkineet pitää desinfioida rakennuksen sisäänkäynnillä. Jalkineiden on oltava puhtaat ennen niiden desinfiointia. Ulkovaatteet ja -jalkineet riisutaan heti rakennuksen sisään saavuttaessa. Sikojen pitotiloissa käytetään erillisiä suojavaatteita ja työjalkineita, joilla on oma säilytystila puhtaalla alueella. Likaisella tai puhtaalla alueella ei kuljeta sukissa tai paljain jaloin. Mikäli pitopaikassa on kaksinkertainen tautisulku, välitilassa käytetään erillisiä jalkineita (esim. crocsit). Jos kaksinkertaista tautisulkua ei ole, ulkojalkineet vaihdetaan suoraan sikalasaappaisiin maahan astumatta (esim. penkillä istuen). Ulko- ja sisäjalkineiden jalanjäljet eivät saa kohdata, eivätkä kengät koskettaa toisiaan. Kertakäyttöisiä suojavaatteita voidaan käyttää tilapäisenä ratkaisuna, mutta niiden tulee olla rakenteeltaan riittävän kestäviä. Suihkun käyttö ennen sikojen pitotiloihin siirtymistä ei ole välttämätöntä, mutta se vähentää tautiriskejä.

Suojavaatteet on suositeltavaa pestä ensisijaisesti pitopaikassa. Jos tämä ei ole mahdollista, ne pakataan suljettavaan muovipussiin ja pestään erillään muista vaatteista vähintään 60 °C:n lämpötilassa.

Kädet pestään lämpimällä vedellä ja pesuun riittää tavallinen saippua (pumppupullo tai automaattinen annostelija, ei palasaippua). Käsien kuivaamiseen käytetään kertakäyttöisiä paperipyyhkeitä. Kädet tulee kuivata huolellisesti ennen niiden desinfiointia.

Eläinten Terveys ETT Ry:n ohje sikalan kaksinkertaisesta tautisulusta: https://www.ett.fi/wp-content/uploads/2023/08/Sikalan-kaksinkertainen-tautisulku.pdf

Kuva 1: Esimerkki kaksinkertaisesta tautisulusta. Kuva: ETT ry.

3.4 Pitopaikkaan tuotavien eläinten kuljetukset ja vastaanotto

Sikojen purku- ja lastaustilanteissa ei saa syntyä suoraa tai epäsuoraa kontaktia pitopaikassa olevien ja kuljetusautossa mahdollisesti jo olevien/ sinne jäävien sikojen välille. Asia on huomioitava erityisesti jatkuvatäyttöisten osastojen sikaliikenteessä, jos sikojen purku ja lastaus tehdään suoraan osaston ulko-ovesta.

Sikojen kulkureitit on suunniteltava niin, että eläinten liikkuminen tapahtuu vain puhtaalla vyöhykkeellä. Jos eläimiä siirretään pitopaikassa rakennuksesta toiseen ulkokautta, toiminta on suunniteltava siten, että sikojen altistuminen asf-virukselle on mahdollisimman vähäistä.

Kuljettajia ei saa päästää sikojen pitotiloihin. Jos käynti on välttämätön, kuljettajan on käytettävä tautisulkua ja tilan suojavaatteita ja jalkineita. Jos pitopaikassa on erillinen eläinten lastaustila, kuljettaja voi liikkua siellä vaihtamatta päälleen tilan suojavaatteita ja jalkineita. Jos pitopaikan työntekijä liikkuu samaan aikaan lastaustilassa, hänen on palattava sikojen pitotiloihin tautisulun kautta. Lastaustila on pestävä ja desinfioitava lastauksen jälkeen.

3.5 Rehut ja kuivikkeet

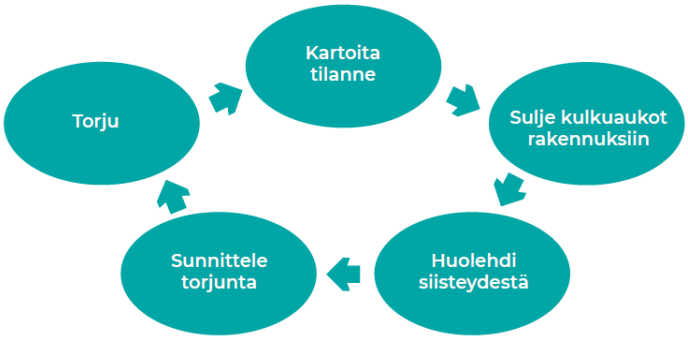
Rehut ja kuivikkeet on suojattava niin, etteivät luonnonvaraiset villisiat pääse niihin käsiksi. Villisikojen pääsy myös esimerkiksi ulkona oleville paaleille ja aumoille pitää estää. Kontaminoitunutta tai maahan pudonnutta rehua ei tule syöttää sioille. Ruokajätteen syöttäminen sioille on kielletty.

3.6 Haittaeläintorjunta

Pitopaikan tilat ja rakennukset on suojattava haittaeläimiltä, jotka mahdollisesti voivat levittää asf-virusta. Pitopaikan yleinen siisteys, rakenteiden kunnossapito ja haittaeläinten esiintymisen seuranta ovat ensisijaisen tärkeitä toimenpiteitä haittaeläimiltä suojautumisessa. Erityisesti jyrsijät, linnut ja hyönteiset on otettava huomioon suojaustoimenpiteitä suunniteltaessa.

Haittaeläintorjuntaa tehdään pitopaikan lisäksi tuotantorakennusten lähiympäristössä. Pitopaikan ympäristön pitäminen avoimena ja siistinä on tärkeää, koska haittaeläimet hakeutuvat tilakeskuksen ympäristöön ravinnon ja suojan perässä.

Eläinten Terveys ETT Ry:n ohje haittaeläimiltä suojautumisesta sikatiloilla: https://www.ett.fi/wp-content/uploads/2022/05/Haittaelaimilta_suojautuminen_sikatiloilla.pdf

Kuva 2: Haittaeläintorjunnan perusperiaatteet. Kuva: ETT Ry.

3.7 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sioista saatavia sivutuotteita ovat mm. kuolleet/lopetetut siat ja niiden raatojen osat, lanta sekä käytetyt pehkut ja kuivikkeet. Sivutuotteiden käsittely ja logistiikka pitää järjestää niin, että suoria ja epäsuoria kontakteja sikojen kanssa ei synny esimerkiksi käytettävien välineiden, vaatteiden tai jalkineiden kautta.

Sivutuotteiden säilytys ja käsittely on merkittävä osa sikojen pitopaikkojen bioturvaa, joten toimintatavat on suositeltavaa kuvata bioturvaamissuunnitelmaan. Sikojen pitopaikasta vastuussa olevan henkilön on huolehdittava, että sivutuotteiden aiheuttama taudinleviämisriski on mahdollisimman pieni. Tähän velvoittaa myös Euroopan Unionin yhteinen sekä kansallinen sivutuotelainsäädäntö.

Kokonaiset raadot sekä mahdolliset kotiteurastuksen sivutuotteet on säilytettävä siten, etteivät haittaeläimet pääse niihin käsiksi eikä ympäristöön pääse valumia. Raadot on hävitettävä asianmukaisesti ilman tarpeetonta viivytystä. Noutoa odottavat raadot on säilytettävä kiinteällä alustalla, kuten betonilla, ja peitettynä esimerkiksi tiiviisti

pressulla tai raatokuvulla. Pidempiaikaisessa säilytyksessä raadot on säilytettävä suljetussa ja tarkoitukseen soveltuvassa tiiviissä säilytystilassa tai -säiliössä riittävän alhaisessa lämpötilassa, jossa ne eivät pilaannu. Noutopaikka on pyrittävä sijoittamaan siten, ettei raatokeräilyauton reitti risteä esimerkiksi rehuliikenteen kanssa. Lisätietoja raatojen säilytyksestä löytyy Ruokaviraston oppaasta: https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/oppaat/raatojen-sailytys-tilalla/raatojen-sailytys-tilalla/

Sioista saatavien sivutuotteiden hautaaminen on sallittua, jos alue kuuluu sikojen osalta syrjäiseen alueeseen tai kyse on kuolleena syntyneestä porsaasta. Hautaaminen tulee tehdä vähintään metrin syvyyteen ja hauta on peitettävä heti, etteivät haitta- tai muut luonnoneläimet pääse käsiksi raatoihin. Ruokavirasto suosittelee, ettei sivutuotteita haudata pohjavesialueelle, alle 250 metrin etäisyydelle kaivosta, vedenottamon suoja-alueelle tai vesistöön viettävälle rinteelle.

3.8 Pitopaikan aitaaminen

Pitopaikan alue on aidattava karjankestävällä aidalla niin, että muiden eläinten ja asiattomien henkilöiden pääsy pitopaikan alueelle, sikojen pitotiloihin sekä rehu- ja kuivikevarastoihin on estetty. Tartuntavyöhykkeellä/rajoitusvyöhykkeellä II sijaitsevan pitopaikan tulee olla aidattu kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun pitopaikka jäi vyöhykkeen rajojen sisäpuolelle. Kuuden kuukauden siirtymäaikaa on mahdollista soveltaa sellaisiin pitopaikkoihin, joissa sikoja ei pidetä ulkona. Siirtymäaikana on voitava varmistua, että kontaktit luonnonvaraisiin villisikoihin on estetty tehokkaasti muilla tavoin (esim. siat pidetään sisällä, rehut ja kuivikkeet on suojattu asianmukaisesti, pitopaikan ihmis- ja eläinliikenne toteutetaan tehostettujen bioturvaamistoimenpiteiden mukaan).

Eläinten Terveys ETT Ry:n ohje sikalarakennuksia ympäröivälle aidalle: https://www.ett.fi/wp-content/uploads/2026/10/2026-10-13-Sikalarakennuksia-ymparoiva-villisikoja-estava-aita.pdf

4 Sovellettava lainsäädäntö

4.1 EU-lainsäädäntö

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/429 (ns. ” eläinterveyssäännöstö”) artiklassa 10 säädetään eläinten pitäjän velvoitteesta toteuttaa vastuullaan oleviin eläimiin ja niistä saataviin tuotteisiin kohdistuvia bioturvaamistoimenpiteitä. Toimien toteuttamisessa on huomioitava mm. eläinlaji, tuotantosuunta ja -tapa, sekä pitopaikan toimintaan liittyvät riskit.

Afrikkalaista sikaruttoa koskevista tehostetuista bioturvaamistoimenpiteistä on säädetty komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2023/594 liitteessä III. Täytäntöönpanoasetus

edellyttää bioturvaamissuunnitelman laatimista ja bioturvaamistoimenpiteiden toteuttamista sellaisissa tartuntavyöhykkeellä/rajoitusvyöhykkeellä II sijaitsevissa pitopaikoissa, joista siirretään sikaeläimiä eloon toiseen pitopaikkaan tai teuraaksi (artiklat 23 ja 24 kohta 2). Myös muissa sikojen pitopaikoissa on suositeltavaa noudattaa vastaavia bioturvaamistoimia, jotta afrikkalaisen sikaruton tartunnan leviämisen riski pitopaikkoihin on hallinnassa.

4.2 Kansallinen lainsäädäntö

Varotoimenpiteistä afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä on säädetty maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 404/2021, jossa säädetään sikojen ulkonapidon vaatimuksista. Lisätietoja sikojen ulkonapitokiellosta sekä ulkonapidettävien sikojen aitausten vaatimuksista löytyy Ruokaviraston verkkosivuilta (https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/siat/afrikkalainen-sikarutto/esta-taudin-paasy-sikalaan/sikojen-ulkonapitokielto/)